

Láng István

Stockholm – Rió – Johannesburg

LESZ-E ÚJ A NAP ALATT A KÖRNYEZETVÉDELEMBEN?

Visszapillantás

Rachel Carson (1907–1964) amerikai íróő 1962-ben publikálta *Néma tavasz* című könyvét, amelyben a természetben felhasznált kémiai anyagok káros biológiai hatására hívta fel a figyelmet. Nem tudományos művet írt, mégis igen színesen, sőt drámaian ábrázolta a peszticidek alkalmazásának nemkívánatos hatásait. A népszerű könyv kétségkívül hozzájárult a környezetvédelmi társadalmi mozgalmak kialakulásához. Az íróő abban látta önnön feladatát, hogy megkongassa a vészharangot, és másfajta szemléletet, gondolkodást és cselekvési programot sugalmazzon mindenkinek¹.

A világ népességének növekedése ebben az időszakban gyorsult fel. A 60-as években évente 41 millió, a 70-esekben évente 77 millió fővel gyarapodott az emberiség.

A hatvanas évek vége felé a Római Klub elkezdte az új típusú világmodellek elkészítését, amelyek a népesség növekedése, az erőforrások felhasználása és a környezet szennyeződése és degradálódása között kereste az összefüggéseket. Az első jelentést A növekedés határai címmel 1972-ben publikálták. A végkövetkeztetések igen pesszimisták voltak².

Az ENSZ is felfigyelt ezekre az új jelenségekre. 1972 júniusára összehívta a Stockhol-

mi Konferenciát, melynek hivatalos neve ENSZ Konferencia az Emberi Környezetről (*UN Conference on the Human Environment*) volt. Sajnos a Szovjetunió és szövetségeseinek nagy része, így Magyarország sem vettek részt a Konferencián. Az ok: a Német Demokratikus Köztársaságot nem hívták meg a rendezvényre. (Abban az időben az NDK nem volt tagja az ENSZ-nek.)

Először a Stockholmi Konferencián szembesültek a világ vezetői azzal, hogy békés körülmények között is veszélyhelyzetbe kerülhetnek a Föld lakosai a környezet szennyeződése és az erőforrások kimerülése miatt. A fejlődő országok története azt bizonyította, hogy a szegénység is gerjeszti a környezeti problémákat. Stockholm után a környezetvédelem önálló ágazattá vált az egyes országokban³.

A nyolcvanas években jelentős szemléletváltozás következett be: kiderült, hogy a környezetromlás nem csupán regionális, hanem globális probléma is, a keletkezett károk többsége csak hosszú idő múltán számolható fel, és a probléma jellege komplex: természeti, gazdasági és szociális elemeket foglal magában.

Az ENSZ Közgyűlés felkérésére 1984–1987 között működött a Környezet és Fejlődés Világbizottsága, és publikálta a *Közös Jövők* jelentést. Ennek a dokumentumnak

¹ Carson R.: *Néma tavasz*. Katalizátor Iroda, Budapest, 1994. 261 o.
² Meadows D. H. et al.: *The limits to growth*. Universe Books, New York. 1973. 218 o.
³ Láng I.: *A környezetvédelem nemzetközi körképe*. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest. 1980. 212 o.

köszönhetően erősödött meg, kapott különös jelentőséget a fenntartható fejlődés koncepciója¹.

Az ENSZ 1992 júniusában szervezte meg a következő világkonferenciát Rio de Janeiróban. Ez volt a Riói Konferencia, hivatalos nevén ENSZ Konferencia a Környezetről és Fejlődésről (*UN Conference on the Environment and Development*). Az új szemlélet már összekapcsolta a környezetvédelmet és a gazdasági fejlődést. A fenntartható fejlődés központi jelszövévé vált, mindenki lelkesedett érte: a kormányok, az üzleti szféra, a zöld mozgalmak. Mindez már sejtette, hogy a fenntartható fejlődésről egységes értelmezés aligha várható; annak többféle felfogása körvonalazódik a világban².

A fejlődő országok még erőteljesebben kísérelték meg érvényesíteni elképzeléseiket. A fejlett országok a bruttó hazai össztermékük 0,7 %-át ígérték a fejlődőknek környezetkímélő technológiák bevezetésére. Az ígéreteknek (világátlagban) a fele sem valósult meg.

A Riói Konferencia elfogadta a klímaváltozási, valamint a biodiverzitás-védelmi egyezményt³. Az Agenda-21 dokumentum igen hasznos ajánlásokat fogalmazott meg a nemzetközi szervezetek és a nemzeti kormányok számára⁷.

A Rió utáni időszak

A Riói Konferencia kétségtől jelentős pozitív hatással volt a világ környezeti állapotára. Elsősorban nemzeti szinten lehet kedvező eredményekről beszámolni. Több

¹Our Common Future. Oxford University Press, Oxford, New York. 1987. 383 o.

²Egyesült Nemzetek Szervezetének Környezet és Fejlődés Konferenciája: tények és adatok. Kiadta az ENSZ Környezet és Fejlődés Konferenciájának Magyar Nemzeti Bizottsága, Budapest. 1992. 63 o.

³Nemzetközi környezeti védelmi és természetvédelmi egyezmények. Kiadta a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium, 1994. 80 o.

⁷Feladatok a XXI. századra. AGENDA-21. Föld Napja Alapítvány, Budapest. 1993. 433 o.

országban olyan nemzeti környezetvédelmi programokat valósítottak meg, amelyek kedvezően hatottak a levegőtisztaság védelmére, a vízkészletek racionális felhasználására vagy a hulladékgazdálkodásra, illetve a vállalatok környezettudatos irányítási rendszerére. A nemzetközi pénzüzetek (Világbank, regionális fejlesztési bankok) szigorúbb környezeti hatásvizsgálatokat követeltek meg a segélyek, hitelek folyósításához.

Globális méretekben azonban folytatódott az erőforrás-tartalékok felélése és a környezet romlása; elsősorban a világ népességének növekedése, a városok túlszűfolttsága (a folyamatos odaözönlés következtében) és az anyag- és energiaigényes fogyasztási szokások konzerválódása miatt.

Az ENSZ 1997-ben külön ülészakot tartott a Rió utáni öt év teljesítményének értékelésére. A fejlődő országok súlyos szemrehányásokat fogalmaztak meg, többek között az ígért 0,7 %-os GDP-támogatással kapcsolatban, amely a megvalósulásakor csupán 0,25–0,30 %-ot jelentett. A szegények és a gazdagok közötti szakadék tovább nőtt, a FAO adatai szerint a világon mintegy 800 millió ember éhezik. Az ENSZ Közgyűlés önkritikusan elismerte, hogy a riói ajánlások jelentős részét nem sikerült megvalósítani. A továbblépéshez új akcióprogramot nem dolgoztak ki, hanem az Agenda-21 dokumentumot tekintették változatlanul a további cselekvések alapjának⁸.

Közben az Európai Unió határozott lépéseket tett a térség környezeti állapotának javítására. 1992-ben meghirdette az 5. Környezetvédelmi Programot, amely 2000-ig tartott. Ennek keretében a hangsúlyt a környezeti elemek megőrzésére (levegő, víz, talaj, élővilág, települések) és az egyes gazdasági szektorok (energetika, ipar, mező-

⁸Az ENSZ Közgyűlés rendkívüli ülészakja: a fenntartható fejlődés nemzetközi programjának értékelése és a további feladatok. Kiadta a Fenntartható Fejlődés Bizottság, Budapest. 1997. 95 o.

gazdaság, közlekedés, turizmus) környezet-kímélő működtetésére helyezték. Igen szigorú egyedi környezetvédelmi direktívákat fogadott el az EU, amelyeket a tagjelölt országok is kötelesek beépíteni jogrendjükbe.

1997-ben az Európai Unió vezetői elfogadták az Amszterdami Szerződést. Ez a dokumentum lényeges elemmel gazdagította az EU környezetpolitikáját azzal, hogy a fenntartható fejlődést helyezte a középpontba. A Szerződés ugyanis kimondta: úgy kell a környezet magas szintű védelmét és minőségének javítását elérni, hogy az harmonikus és kiegyensúlyozott legyen, és a fenntartható fejlődést mozdítsa elő. A dokumentumban megjelent az az igény is, hogy a környezetvédelmet integrálni kell más szektorpolitikákba is. A későbbi elemzések, jelentések azonban elismerték, hogy ez az integráció igen lassan megy végbe, és számos gazdasági érdekellentétet hoz a felszínre⁹.

A Rió utáni időszak egyik legtöbbet vitatott kérdése a klímaváltozás körül bontakozott ki. A Riói Konferencián elfogadták ugyan a Klímaváltozási Keretegyezményt, azonban a dokumentum nem tartalmazott sem konkrét CO₂-csökkentési határértékeket, sem időpontokat. Öt évig tartott a vita és egyezkedés, míg végül Kiotóban, 1997-ben elfogadtak egy olyan jegyzőkönyvet, amely pótolta a korábbi hiányosságokat. Így, az üvegházhatású gázok kibocsátásában az Európai Unió átlagosan 8 % csökkentést vállalt 2012-ig, az USA 7 %-ot, Magyarország pedig 6 %-ot. Azóta közel négy év telt el, de a Kiotói Jegyzőkönyv nem lépett hatályba. Az érintett országok többsége nem ratifikálta. (Magyarország sem, nem elvi okok miatt, hanem mert egyszerűen nem terjesztettek az országgyűlés elé ilyen javaslatot.) George Bush, az USA elnöke kijelentette, hogy Ame-

rikának nem érdeke a kiotói megállapodás végrehajtása. Végül 2001. augusztus elején sikerült Bonnban egy olyan kompromisszumot elérni, amely reális reményt jelent a kiotói jegyzőkönyv jogi alapjainak megőrzésére annak ellenére, hogy az USA távol tartja magát a kötelezettség-vállalástól¹⁰.

Johannesburg

Az ENSZ Közgyűlése 2000. decemberében hozott határozatot arról, hogy 2002. szeptemberében Johannesburgban (Dél-Afrika) megtartja a Világ-Csúcskonferencia a Fenntartható Fejlődésről (World Summit on Sustainable Development) című rendezvényt. A Világ-Csúcskonferencia fő feladata lesz a Riói Konferencia (1992) óta eltelt időszak értékelése, elemzése, az elfogadott kötelezettségek végrehajtásának felmérése, továbbá új feladatok kijelölése, intézményi és finanszírozási intézkedésekre vonatkozó javaslatok kidolgozása a fenntartható fejlődés érdekében. A Világ-Csúcskonferenciára az ENSZ meghívja a tagállamok és a nemzetközi szervezetek legmagasabb szintű vezetőit.

Az előkészítést és a szervezést az ENSZ Fenntartható Fejlődés Bizottsága koordinálja az ENSZ Titkárság egyes részlegeinek közreműködésével. A szervezés főbb elemei a következők:

- Az ENSZ-család szakosított szervezetei (UNEP, UNDP, WHO és mások) összefoglaló jelentéseket készítenek a szakterületük globális helyzetéről, koncentrálna a környezeti kérdésekre és a fenntartható fejlődésre.
- Az ENSZ regionális szervezetei (pl. Európai Gazdasági Bizottság) területi értekezleteket tartanak a kormányzati szervek számára. Az értekezlet-sorozatot 2002 nyarán az Indonéziában tartandó miniszteri szintű előkészítő értekezlet zárja, amelyen meg-

⁹ Treaty of Amsterdam. Amending the Treaty on European Union, the Treaties Establishing the European Communities and Certain Related Acts, Signed in 1997, Entered in Force in 1999.

¹⁰ Az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése: Kiotói Jegyzőkönyv az ENSZ Éghajlatváltozási keretegyezményéhez és a hazai feladatokhoz. Kiadta a KTM. 1998. 96 o.

próbálják véglegesíteni a Világ-Cúcskonferencia dokumentumainak tervezetét.

- A nem-kormányzati és az üzleti szféra egyes képviselői számára öt regionális kerekasztal-értekezletet szervez az ENSZ Titkárság. Ezzel azt ösztönzik, hogy a nem-kormányzati szervezetek minden eddiginél nagyobb szerepet kapjanak. Az öt regionális értekezlet eredményeinek rövid összefoglalóját az alábbiakban fogjuk ismertetni.
- Több nemzetközi szervezet saját kezdeményezésére állít össze értékeléseket, javaslatokat a Világ-Csúcskonferencia számára. A Stockholmi, a Riói és a Johannesburgi Konferencia jellemzése a kulcsszavak kiemelésével: *Emberi Környezet* (1972), *Környezet és Fejlődés* (1992), *Fenntartható Fejlődés* (2002). Vagyis az elmúlt 30-40 év eredményeként kialakul a környezetvédelem, a gazdasági és a szociális szféra összefonódása. Ez alapvetően új felfogást és problémamegközelítést jelent.

Regionális kerekasztal-értekezletek

Az egyes regionális összejöveteleken 25–30 meghívott vett részt. Egyharmaduk az üzleti szférából, egyharmaduk nem-kormányzati szervezetek képviselőiből került ki (zöldek, szakszervezetek, önkormányzatok), s egyharmadnyian voltak a tudományos kutatás és a technológiai fejlesztés szakértői. Az értekezletek vitáinak főbb megállapításait írásos jelentésben foglalták össze.

Európai/Észak-Amerikai régió. Vail, Colorado, USA, 2001. június 6–8.*

A résztvevők elismerték, hogy e régiók oly mértékben használják fel a világ erőforrásait, hogy veszélyeztetik a Föld eltartó képességét. Ugyancsak ezek a régióknak (Európa, Észak-Amerika), van különleges felelősségük a szegénység globális csökkentésében. A vita főbb megállapításainak összefoglalása:

* Jelen írás szerzője az ENSZ Titkárság meghívása alapján jelen volt ezen a rendezvényen.

A fenntartható fejlődéshez nem elegendő a környezet és a gazdasági tevékenység integrálása, mert a megvalósításhoz a szociális, társadalmi dimenzió is szükséges. (Munkalehetőségek, egészségügy, életminőség, környezetvédelmi terhek viselése, nevelés, környezettudatosság, társadalmi összefogás a tiszta környezet érdekében stb.)

A gazdasági szabályzók finomítása, fejlesztése elsődleges feladat a piaci mechanizmusok olyan működtetéséhez, amely a fenntarthatóság érvényesülését szolgálja.

A fenntartható fejlődés gyakorlati megvalósítása alapvetően az önkormányzatok és a vállalatok területén megy végbe. A kormányok szerepe elsődlegesen abban áll, hogy gazdasági eszközökkel a szükséges mértékben erősítik a pozitív folyamatokat.

A tudomány szerepe az új ismeretek megszerzésében, a konkrét problémák reális elemzésében és a megvalósítható jövőhöz vezető utak feltárásában áll.

A reklámparban önvizsgálatra és új koncepciókra van szükség a környezetkímélő fogyasztási szokások kialakításához.

Alapvetően új partneri viszonyt és kapcsolatrendszert szükséges kialakítani a kormányzati és a nem-kormányzati szférák, illetve utóbbin belül az egyes érdekcsoportok (társadalmi mozgalmak, önkormányzatok, üzleti szféra, szakszervezetek, tudományos közösségek stb.) között.

Helyi akcióprogramok (Local Agenda 21) jelenthetik a további haladást. Ezek kidolgozását, a meglévők esetleges felülvizsgálatát és természetesen mindezek megvalósítását a következő időszakban el kell végezni.

A nemzetközi intézményekre vonatkozó elsődleges igény azok megerősítése és az együttműködés javítása. Távlati célként javasolható a fenntartható fejlődést elősegítő új ENSZ szervezet létrehozása is.¹¹

¹¹ Report: Regional Roundtable for Europe and North America. Vail, Colorado, USA. 6-8. June 2001. (Kiadta az ENSZ Titkársága)

*Latin-Amerika és a Karibi térség.
Barbados, 2001. június 18–20.*

Etnikai, kulturális és biodiverzitás szempontból ez a világ egyik legváltozatosabb régiója. A természeti erőforrásokra óriási nyomás nehezedik. Évi hatmillió hektárral csökken a trópusi erdők területe; a tengerparti zónákat, a tengeri ökoszisztémákat és a korallzátonyokat veszélyezteti a szennyeződés és az idegenforgalom. A klímaváltozás itt okozhatja a legnagyobb problémákat. A túlnépesedés miatt felgyorsult a városokba való özönlés. Itt található a világ két legnagyobb városa: Mexico City és Sao Paulo. A legfőbb szociális, gazdasági és környezeti probléma a szegénység és a jövedelmek rendkívül aránytalan megoszlása. A Riói Konferencia után megnövekedett ugyan a fenntartható fejlődés megértése és elfogadása, de az elvárások nem valósultak meg.

A vita néhány jellegzetes megállapítása:

- A gazdasági növekedés GDP-ben mért mutatóit korrigálni kell a társadalmi és környezeti költségekkel.
- A régióban a fenntartható fejlődést gátló súlyos tényezők közül az egyik a politikai akarat hiánya, illetve annak a fel nem ismerése, hogy az állami politika középpontjába a fenntartható fejlődést kellene állítani.
- Javíthatna a helyzeten a döntések decentralizálása és az önkormányzatok szerepének növelése.
- A nemzetközi kereskedelem tükrözze jobban a környezetvédelmi elvárásokat.
- A Johannesburgi Konferencia egyik legfontosabb feladata lesz a kormányzati és az üzleti szféra, s a civil társadalom együttműködésének megteremtése, erősítése.
- A fenntartható fejlődés megvalósításának alapja a három tartópillér, azaz a gazdasági fejlődés, a szociális fejlődés és a környezetvédelem összekapcsolása¹².

¹² Report: Regional Roundtable for Latin America and the Caribbean. Barbados, 18-20 June 2001. (Kiadta az ENSZ Titkársága)

*Afrikai régió. Kairó, Egyiptom,
2001. június 25–27.*

A Riói Konferencia utáni időszakban számos pozitív esemény történt Afrikában a környezetvédelem és az erőforrás-gazdálkodás terén, ám ezek – elsősorban finansziális okok miatt – nem elegendők a fenntartható fejlődés megvalósításához. A világ 49 legkevésbé fejlett országa közül 35 található Afrikában. 1994–2000 között az afrikai országok gazdasági növekedése 2,3–4,8% között mozgott évente, ám a legtöbb országban a népesség növekedése miatt ez nem javított az egy főre jutó jövedelmeken. Folytatódott a természeti erőforrások degradációja. Súlyos probléma a térségben az egészséges ivóvízhez való hozzájutás. Több mint 300 millió afrikai nem fogyaszt egészséges ivóvizet. A természeti katasztrófák (áradások, szárazság, trópusi viharok, vulkánkitörések, földcsuszamlások stb.) nehezítik a lakosság életét. Helyi háborúk, törzsi villongások, fegyverkezési kiadások több országban is hátráltatják a kiegyensúlyozott fejlődést. Számos afrikai országot elkerülnek a külföldi beruházók.

A vita néhány jellegzetes megállapítása:

- Afrika hosszú távon nem élhet külföldi segélyekből, s bár ezekre továbbra is szükség lesz, sorsát saját kezébe kell vennie.
- A globalizáció elérte Afrikát is, amelynek egyelőre csak negatív hatásai érzékelhetők, de kialakulhat pozitív tendencia is, ha a kontinens megtalálja sajátos válaszait, illetve a piaci réseket. A Johannesburgi Konferencia foglalkozzon a globalizáció és a fenntartható fejlődés kapcsolatával.
- A világ 500 legnagyobb multinacionális vállalatának többsége az USA-ban, Európában és Japánban található. Ezek olyan erősek, hogy befolyásolhatják a fejlett világ kormányainak döntéseit, amelyek esetenként ellentétesek lehetnek az afrikai társadalmak érdekeivel.
- Az afrikai országok prioritásai közé tartozik a nemzeti fenntartható fejlődési stratégiák

kidolgozása, a képzés, nevelés, oktatás, valamint az energiaellátás és az élelmiszerbiztonság.

- Megerősítésre vár az ENSZ intézményen belül a Fenntartható Fejlődés Bizottsága, illetve a UNEP¹⁴.

*Kelet-Ázsia és a Csendes-óceáni térség.
Kuala Lumpur, Malájföld,
2001. júl. 9-11.*

A régió országait igen eltérő gazdasági fejlettség jellemzi. Nagyon gazdag és nagyon szegény országok egyaránt találhatók a térségben. Az országok többségében javult az életszínvonal, a természeti erőforrások viszont csökkentek és degradálódtak. Kelet-Ázsia az elmúlt 30 évben elveszítette erdőterületének felét. A sivatagosodás, a túllhalászat jelentős károkat okoz. A régió különösen érzékeny a természeti katasztrófákra. A kis sziget-államokat a tengerszint növekedésének lehetősége létükben is veszélyezteti.

A vita néhány jellegzetes megállapítása:

- A fenntartható fejlődés koncepcióját olyan helyi szellemi és tradicionális alapokra kell helyezni, amely figyelembe veszi a történelmileg kialakult értékeket. A kormányok felelőssége, hogy ennek megfelelő, érték-megőrző politikát valósítsanak meg.
- A szegénység elleni küzdelem igen fontos tényező. Még a gazdag országokban is vannak sérülékeny társadalmi csoportok, amelyek segítségre és támogatásra szorulnak.
- A globalizáció új jelenség a régióban. Ennek kulturális, morális, technikai és környezeti következményei még nem eléggé ismertek. Ezért a Johannesburgi Konferencia fordítson kiemelt figyelmet erre a kérdésre.
- A képzés, a nevelés fontossága is egyre növekszik. A tudomány igen sokat tehet a fenntartható fejlődés megértése és a helyes cselekvési akciók megtervezése érdekében.

¹⁴ Report: Regional Roundtable for Africa. Cairo, Egypt, 25–27 June, 2001. (Kiadta az ENSZ Titkársága)

- A kormányok vonják be jobban a civil társadalmat a döntéshozásba; feladatuk elsősorban a tervezés, a koordináció és a gazdasági és jogi szabályozás legyen, a végrehajtást növekvő mértékben adják át a helyi közösségeknek¹⁴.

*Közép- és Dél-Ázsia.
Bishkek, Kirgízia,
2001. július 30.– augusztus 11.*

A régió országai eltérő utakat jártak be a Rio utáni gazdasági fejlődésben. Dél-Ázsia több országában észrevehető előrehaladás volt a jóléti mutatókban, más országokban viszont konzerválódott a szegénység és az elmaradottság. A lokális konfliktusok, a helyi fegyveres összecsapások, a bűnözés terjedése és a kábítószer-alapanyagok előállítása, kereskedelme és használata nagy társadalmi feszültségeket okoz. A megindult gazdasági fejlődés sok helyen a tradicionális értékeket rombolja szét.

A vita néhány jellegzetes megállapítása:

- Ebben a régióban a fenntartható fejlődés nem jelentheti a nyugati világ szokásainak, fogyasztási modelljeinek automatikus átvételét.
- A globalizáció elterjedése új helyzetet teremt. Egyrészt elősegíti a jóléti mutatók javulását, másutt azonban szétrombolja a helyi kis- és középméretű vállalkozásokat, és tömeges munkanélküliséget okoz.
- A Johannesburgi Konferencia foglalkozzon a globalizáció várható hatásaival a fenntartható fejlődésre.
- Globális erőfeszítések szükségesek, hogy a régió minden lakosa számára biztosítható legyen a létminimum.
- A fejlett világ váltsa be korábbi ígését, azaz a GDP-je 0,7 %-ának felajánlását a fejlődő országok környezetkímélő gazdasági fejlődéséhez.

¹⁴ Report: Regional Roundtable for East Asia and the Pacific Region. Kuala Lumpur, Malaysia, 9–11 July 2001. (Kiadta az ENSZ Titkársága)

- Új probléma az informatikai szakadék a fejlett és a fejlődő, a városi és a falusi lakosság között, amelynek fokozatos felszámolását stratégiai feladatnak kell tekinteni.
- Szoros partneri kapcsolat kialakítása szükséges a nemzeti kormányok, az üzleti körök és a civil társadalom érdekcsoportjai (beleértve a helyi közösségeket) között.
- Az oktatás és képzés kiszélesítése és intenzív támogatása a fenntartható fejlődés megvalósításának egyik alapfeltétele¹⁵.

Fenntartható fejlődés

A Közös Jövők jelentés nagyon röviden és tömören határozza meg a fenntartható fejlődés fogalmát: „A fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen generációk szükségleteit anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő generációit abban, hogy ők is kielégíthessék szükségleteiket.”

Ez a megfogalmazás elsősorban politikai üzenet volt a fejlődő világ és a gazdagabb országok alacsony jövedelmű társadalmi csoportjai részére, hogy reményt adjon a jövőt illetően. De politikai üzenet volt a fogyasztói társadalomnak is, hogy szerényebb, takarékosabb termelési és fogyasztási szokásokat alakítsanak ki a jövő generációk érdekében.

Könyvtámyi irodalom halmozódott fel az utóbbi tíz évben a fenntartható fejlődés értelmezéséről, mindezt nem lehet összefoglalni egy rövid közlemény keretében. Mégis kiemelendő az energia- és anyagtakarékos eljárások igénye, a helyi erőforrások hasznosítása, a megújuló természeti erőforrások előtérbe helyezése, a szemét- és hulladék-képződés minimalizálása, a szennyeződések csökkentése, a mennyiség helyett a minőség ösztönzése, a természeti értékek tisztelete és védelme. A gazdasági életben a fenntartható fejlődés általánosságban nincs ellene a növekedésnek. A fejlődő világ sohasem fo-

gadna el olyan koncepciót, amely megülná számára a gazdasági növekedést. Ám a minden áron való növekedés nemkívánatos gyakorlatot is jelenthet. Egyre jobban előtérbe kerülnek az emberi vonatkozások. Az életmód, az életminőség, a tudatosság, az értékmegőrzés, a tradíciók tisztelete mellett a mindennapi létszükségletet biztosító foglalkoztatottság, továbbá az alapvető emberi jogok és a demokratikus intézményrendszer is előfeltétele a fenntartható fejlődésnek. A Johannesburgi Konferenciára való felkészülés, maga a rendezvény, továbbá a folytatási szakasz remélhetőleg elősegíti a fenntartható fejlődés hármás dimenziójának (környezeti, gazdasági, társadalmi) új típusú értelmezését.

Sustainability Science

A környezettudomány (Environmental Science) fogalma már a 90-es évek elején kialakult. Az elmúlt hónapokban jelent meg a szakirodalomban egy új fogalom: *Sustainability Science*. Elfogadott magyar fordítása még nincs, szó szerint ezt jelenti: fenntarthatóság-tudomány. Létrejöttének előzményei azonban már néhány éve megkezdődtek.

A fenntartható fejlődés fogalma helyett használni kezdték a fenntarthatóság (sustainability) kifejezést. Ezzel valószínűleg el akarták kerülni a sokszor elvont és parttalan vitákat a fejlődés és növekedés körül. Az USA Nemzeti Tudományos Akadémiája kezdeményezésére 2000. májusában „Inter-Academy Panel” összejövetelt tartottak Japánban, ahol a fenntarthatósághoz vezető átalakulási lehetőségekről tárgyaltak a tudósok.¹⁶ A konferenciáról Meskó Attila, a MTA főtitkár-helyettese számolt be lapunk hasábjain. A konferencia dokumentumai a fenntarthatóság fogalomkörét fejtették ki.¹⁷

¹⁵ Report: Regional Roundtable for Central and South Asia. Bishkek, Kyrgyzstan. 30 July – 1 August 2001. / Kiadta az ENSZ Titkársága/

¹⁶ *Our Common Journey. A Transition Toward Sustainability*. National Academy Press. Washington D. C. 1999. P. 363.

¹⁷ Meskó A: *Átmenet a fenntarthatósághoz a 21. században*, 2000. 1252-60 o.

A *Science* folyóirat 2001. április 27-i számában jelent meg huszonhárom tudós *Sustainability Science* című cikke. A szerzők szerint ennek a tudománynak az a feladata, hogy feltárja a természet és a társadalom közötti kölcsönhatások alapvető jellegét. A szemlélet kétségkívül többdimenziós nagyszemléletű, amelyben a globális és lokális környezeti problémák összefonódnak a megosztott világ (Észak és Dél, gazdagok

és szegények) gazdasági és társadalmi gondjaival. A megosztottság legújabb tényezője az informatikai szakadék (digital divide), amely tovább fokozza a nehézségeket¹⁸.

A johannesburgi folyamat remélhetőleg elősegíti a sustainability science jobb megértését is.

¹⁸ Kates R. W. et al.: *Sustainability Science*, *Science*, vol. 292, 27 April, 2001, pp. 641–642.

*István Láng: Stockholm – Rio – Johannesburg
(Is there Anything New under the Sun in Environmental Protection?)*

The first UN Conference on the Human Environment was held in Stockholm in 1972. The second was organized in Rio de Janeiro in 1992, called the UN Conference on Environment and Development. The United Nations General Assembly agreed to undertake a ten-year review of progress in the implementation of the outcomes of the Rio Earth Summit. This review will take place at the World Summit on Sustainable Development going to be held in South Africa in September 2002. This will be the Johannesburg Summit. The outcome of this Summit is not limited to a review but should lead to new visions, commitments, partnerships and plans for practical implementation to render sustainable development possible at all levels.

The commission on Sustainable Development of the United Nations will act as the Preparatory Committee for the Summit. Regional UN agencies will organize regional meetings for the national governmental officials to summarize the implementations of the Rio Conference's recommendations in the region.

The major groups (youth, women, local governments, indigenous people, business, NGOs, science, trade unions) will also be included in the preparatory work.

UN Secretariat has organized five regional round-table meetings for eminent persons to express their views on recent situation of problems of the world. The author of this article was a participant of the Europe/North America regional round-table meeting. Discussions of the five regional meetings are summarized in an article. It seems that poverty, as a cause and consequence of the environmental degradation will be the main focus-point on the Johannesburg Summit.